

מה מוגדר בורר מה שבידו או מה שיוצא מידו

משקה עמו כו' כי יש בזה חשש חיוב חטאת ... אבל מותר לנפח עליו להקריבו לדופן הכוס ואז יטרו וישפוך ממנו עד שיפול הפסולת מתוכו. שכיון שנפילת הפסולת לחוץ הוא על ידי שאוחז בידו הכוס עם המשקה שבתוכו ומטהו בידו הרי זה נקרא בורר אוכל מתוך פסולת ומותר כדי לשתות מיד.

9. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שיט סעיף יח ואם רוצה לאכול לאלתר אינו צריך להניח מומנה כלום עם החלב וכן המערה משקה מכלי לחבירו אינו צריך להפסיק כשירדין הניצוצות שהרי מותר לברור אוכל או משקה מתוך הפסולת כשרוצה לאכול או לשתות לאלתר כל שאינו בורר ע"י כלי אלא בידו

10. שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק לא - דיני בורר בשבת ונראה שיסוד מהלוקתם הוא בשאלה האם מלאכת הברירה נעשית במה שנשאר בידו או במה שיצא מידו, ש"א שמלאכת הברירה היא במה שיוצא מידו, ולכן הרי בורר אוכל מתוך פסולת ואם עושה כן לאלתר מותר, וי"א שהברירה היא במה שנשאר בידו, ובידו נשארה פסולת, ואף לאלתר אסור. והנה הגר"ז בשו"ע שלו בסימן שי"ט סעיף י"ח נקט שלא לאלתר מותר, ובסידורו שלו חזר בו ואסר אף לאלתר, ובאור לציון שם נתבאר באופן אחר, ע"ש. ונראה עיקר כמ"ש הגר"ז בסידורו שהברירה היא במה שנשאר בידו.

הצמדת כיסוי כלי לכלי

11. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלט עמוד ב אמר רב פפא: לא ניהרק איניש צינייתא בפוסיה רכווני דחביתא (כלי חרס קטן שמערין בו יין מחבית לא יתן בפיו קשין וקסמין כחזקה לפי שאין כך מסננת גדולה מאז). משום דמיחוי כששמרת.

12. הרי"ן על הרי"ף מסכת שבת דף נו עמוד ב ודלמרינן דמחזי כמשמרת משום דלף על גב דלאו משמרת ממס הוא שהרי עוברין בה השמרים כיון דאיכא קסמין וטנפת דמעכב בהו ולא עברי דמי למשמרת:

13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיט סעיף יג כלי שמערין (פי' שמריקין) בו יין מהחבית, לא יתן בפיו קשין וקסמין * בחזקה, שאין לך מסננת גדולה מזה.

14. ביאור הלכה סימן שיט סעיף יג ד"ה * בחזקה - מדברי * בחזקה - מדברי הראב"ד המובא בר"ן משמע דאם אינו מהדק בחזק ויוכלו קלת קסמין וקשין לעבור דרך שם לא אסרו בזה דלא מיחזי כמשמרת ולכן קאמר הגמרא לא נהדק איניש וכו' ובטור סתם הדברים ולא הזכיר דוקא בחזק:

15. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד אוכל ומשקה המעורבין ביחד האם מותר להחזיק כסוי הכלי ולהריק המשקה כדי לאכול האוכל לאלתר ... תשובה: הנה מאכל עם משקה אף שהוא מאותו המין הוא כבי' מינים... אבל פשוט שאם מניח מעט מהמרק אין זה בורר מאחר דעדיין אוכל ומשקה מעורבין אך מסיר את רבוי המרק אין זה בורר, ורשאיין להחזיק כסוי הכלי על הכלי ולהניח פתח קטן להסיר את רבוי המרק אבל לא כל המרק, וכן כשרוצה דוקא בהמרק יעשה באופן שאפשר שיפלו משם גם מהאוכל אך לא בריבוי שזה יש להתיר.

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלט עמוד ב רבי רב פפא שאפו שיכרא (לשון שפי - נחח הוא, והפסולת נשאר בשוליים הכלי). ממנא למנא. אמר ליה רב אחא מדיפתא לרבינא: האיכא ניצוצות! (קטנות הניצוצות נאחרונה מתוך הפסולת) - ניצוצות לבי רב פפא לא השיבי, ושחגוני מטיל שבר היה... הלכך אינו מקפיד לניצוצות כל כך, וכשמגיע לניצוצות - משליך הן ופסולתן לחוץ, וחחילת שפיתן מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא.)

2. הרי"ף מסכת שבת דף נו עמוד ב רבי רב פפא שפו שיכרא ממנא למנא בצבאתא (קסמין) א"ל רב אחא מדפתי לרבינא דא איכא ניצוצות ניצוצות בי רב פפא לא השיבי

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיט סעיף יד מותר לערות בנחת מכלי לחבירו ובלבד שיזהר שכשיפסוק הקילוח ומתחילים לירד נצוצות קטנות הנישופות באחרונה מתוך הפסולת, יפסיק ויניחם עם השמרים, שאם לא יעשה כן, ניצוצות טו מוכחי (נה) שהוא בורר

4. מגן אברהם סימן שיט ס"ק ט ומלשון הרי"ף משמע דאין איסור בשכר אלא כשנתן קסמין כפי הכלי דאז הוי כבורר דרך כלי אבל כשמערה כך שרי כדי לשתות לאלתר ונ"ל דאף הטור והש"ע מודי לזה אלא שהם איירי ברונה לשתות לאחר זמן דאז אפילו בלא כלי אסור אבל לאלתר שרי

5. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל טז סעיף ט כששותין קפה צריכין ליהרהר שלא ישפוך כל הצלול מן הקאווע השחוק דהוי כבורר, ומכל שכן כשאינו שותה עכשיו רק שמסנן לבו ביום, ומכל שכן כשמסנן על ידי כלי שיש בו נקבים קטנים, דאסור אפילו כוונתו לשתותו תיכף, ואפשר שחייב. וכן כשמערה שכר מן השמרים צריך ליהרהר בזה שכשמגיע סמוך לשמרים או סמוך לקאווע השחוק, אזי ישאיר מעט שכר וקאווע צלול בתוך הקאווע השחוק ובתוך השמרים. ופשיטא דאסור לערות שומן מהמאכל דהא השומן הוי כפסולת, ופסולת מתוך האוכל אסור לכולי עלמא, אלא אם כן שמערה גם כן מהרוטב:

6. משנה ברורה סימן שיט ס"ק נה (נה) שהוא בורר - ומיירי שרוצה לשתות לאחר זמן דאם בדעתו לשתותו לאלתר הלא קי"ל דאוכל מתוך פסולת כשבוררם שלא ע"י כלי מותר אם בדעתו לאכול מיד וכאן אף שמערה מכלי לכלי מ"מ עיקר הברירה נעשה על ידי ידיו ואם נתן קיסמין כפי הכלי שמערה בתוכו כדי שישתגן היטב בזה אפילו לאלתר אסור אם אינו מפסיק כשמתחילין הניצוצות לירד משם דחשיב כבורר ע"י כלי

7. שער הציון סימן שיט ס"ק מד מדוכחי חרס כלל ט"ז סעיף ט מחמיר אפילו כשרונה לשתות לאלתר, ובמגן אברהם לפי מסקנתו ואלויה רבה ותוספות שנתן ושאר אחרונים לא משמע כן:

8. שולחן ערוך הרב פסקי הסידור הלכתא רבתי לשבתא שלא לסמוך על היתר הנהוג באם נפל זבוב או שאר פסולת לכוס או לקערה להוציאו ע"י כף ולשאוב קצת

ושמעתי מהגרש"ו זצ"ל, שמסתפק דאולי יש להיזהר ולא לקרב את האיטריות שבכף לדופני הצלחת ע"מ שהמרק שבכף ירד ממנה, כיון שהכף ביהר עם הצלחת נחשבים לכלי סינון, ואין לעשות כן אפילו אם בדעתו לאכול את שניהם גם את האיטריות וגם את המרק

מותר למוזג תמצית תה צלולה מכלי שיש בתחתיתו עלי תה, גם אם בזרבובית הכלי מותקנת מסננת. ואם עלי התה מעורבים בתוך התמצית, טוב יעשה אם יחכה עד שהעלים ישקעו, ורק אז ימוזג. אבל אם כבר מזג את כל התמצית הצלולה ונשארה רק תמצית שעלים מעורבים בה - יש שאוסרים למוזג את תמצית התה דרך מסננת זו, ויש מתירים הואיל ורצונו להשתמש בתמצית התה לאלתר

מן האמור נלמד בעלי תה שנוהדין שלא לסנן כל התה מן העלים היינו נמי משום שהמים הסמוכים להעלים חשיבי מעורבין. אבל המים הצפין על פני העלים לא חשיבי מעורבין ולפי זה אם נעכרו העלים בתוך המים על ידי תנועה חזקה אין לערות בשעה הדיא עד שיחזרו ויצללו ומיהו אפשר כיון שאין כאן שימוש בכברה ממש אף שיש בפנים כנגד חוטמה של כלי כעין רשת לעכב העלים מכל מקום יש לומר דלא הוי רק כדיון ברירה בידו דמותר כשנוטל אוכל מתוך פסולת כדי לאכול לאלתר

והנה דבר חידוש מצינו בחזון איש (סימן נ"ג ד"ה מן האמור) שמצדד לומר שאם אין הכלי מיועד לכברה דווקא (כלי המיוחד לסינון), אלא מיועד להחזיק משקה, הגם שיש בפיו כעין רשת לעכב הפסולת, כיון שהרשת קבועה ומערה דרכה תמיד בין אם יש פסולת במשקה ובין כשאין פסולת במשקה, ואין כוונתו לסינון דווקא, אין זה אלא כעין ברירה ביד, מותר לערות המשקין כדי לשותן לאלתר, למרות שעתה מעורב פסולת במשקה שמסתנן על ידי הרשת.

ולפי דבריו יש לנו להתיר להשתמש בתיוון (טשייניק) ולערות תמצית תה ממנו, הגם שמעורב בה עלי תה, וכנגד חוטמה קיים רשת לעכב העלים. אמנם למעשה רבים פקפקו בהיתר זה והסכימו שאין להתיר אלא כצירוף עוד סברות להקל, וכגון שגם אילולא הרשת והיה נכנס מקצת עלים לכוס התה לא היה נמנע מלשתותו עם העלים, והיה כולעם או מסננם בין שיניו.

מלחיה שיש בה מלח ומעורב בה גרגרי אורז, נראה שמותר להשתמש בה בשבת אף שיוצא רק המלח ולא גרגרי אורז ואין זה כבורר בכלי כיון שאין זה כלי שמיועד לברירת המלח ונתינת גרגרי האורז אינו אלא לצורך המלח ואין זה דרך ברירה אלא דרך אכילה

לערות מים על עלי תה במסננת

משנה. נותנין מים (בשנה, על גבי שמרים הגתונים כמשמרת מנעוד יוס). על גב השמרים בשביל שיצולו. (שה"ש ללולין לזכ).

משמרת, אפילו תלויה מע"ש, אסור ליתן בה שמרים. אבל אם נתן בה שמרים מערב שבת, מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו (לג) צלולים לזוב.

(לג) צלולים - ר"ל שיהיו השמרים צלולים והמים יזובו מהם עם מקצת מן היין שנשאר בלוע בו והטעם שאין בנתינת מים משום בורר שהמים שהוא נותן צלולים הם ואין בהם דבר שצריך לברר מהם. מותר ליתן בשבת מים ע"ג שמרים שנשארו בחבית וקולטין המים טעם היין ומוציאין אותן בשבת ושותין אותן [אחרונים]:

ומכל מקום מותר לסנן את עלי הנענע במסננת בד, ואין בזה משום בורר, כיון שהמים עצמם נקיים, ואין הוא בורר מהמים, אלא שהמסננת מונעת את התולעים מלירד לכוס, וכן מוכח מדברי השו"ע בסימן שי"ט סעיף ט', שכתב שמשמרת שנתן בה שמרים מערב שבת, מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולים לזוב.

אמנם יש ליזהר בזה מאד כי לא התירו אלא להעביר המים ושאר המשקין דרך המסננת, אך לא לעשות שום פעולה על ידי המסננת גופא, דהיינו להחזיק המסננת בידו ולנענע או לערכב העלים ושאר התערובת שבו בכף או באצבעותיו כדי שיתמצו המים שבו, ויש בזה חיוב חטאת, ואפילו עושה לצורך לאכול ולשתות לאלתר, כי הרי זה בורר בכלי.